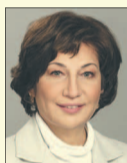

Upadłość konsumencka już pozwala na umorzenie składek

Osoba, w stosunku do której ją ogłoszono, może zwrócić się z takim wnioskiem do ZUS, który jednak nie musi być uwzględniony. Taką m.in. zmianę wprowadziła najnowsza nowelizacja przepisów ubezpieczeniowych

prof. Iwona Sierocka
BKB Baran Książek Bigaj

Ustawą z 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw, która częściowo weszła w życie 18 września 2021 r., znówelizowano wiele uregulowań dotyczących sytuacji prawnej płatników i ubezpieczonych. Spośród wprowadzonych zmian na szczególną uwagę zasługuje nowelizacja przepisów dotyczących umarzania należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne. Prawo do ubiegania się o tę ulgę zyskały osoby, w stosunku do których ogłoszono upadłość konsumencką. ZUS, podobnie jak w innych przypadkach ubiegania się o umorzenie, nie ma obowiązku takiego wniosku uwzględnić.

Całkowita nieściągalność jako warunek

Zgodnie z ogólnymi zasadami wynikającymi z art. 28 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej: ustawa systemowa) ZUS ma możliwość umarzania w całości lub w części należności z tytułu składek. Mianem tych ostatnich obejmuje się: składki na ubezpieczenia społeczne, odsetki z tytułu zwłoki, koszty egzekucyjne, koszty upomnienia i opłaty dodatkowe. Umazanie należności z tytułu składek co do zasady dopuszczalne jest w przypadku ich całkowitej nieściągalności. W odniesieniu do ubezpieczonych będących równocześnie płatnikami, np. osób prowadzących działalność gospodarczą, w uzasadnionych przypadkach umorzenie tego rodzaju należności jest możliwe także w razie braku całkowitej nieściągalności.

Dotychczas w ustawie systemowej wymieniało się siedem sytuacji kwalifikowanych jako całkowita nieściągalność. Za taką uznawano w szczególności sytuację gdy: dłużnik zmarł nie pozostawiając żadnego majątku lub pozostawił ruchomości niepodlegające egzekucji, sąd oddalił wniosek o ogłoszenie upadłości dłużnika, nie nastąpiło zaspokojenie należności w zakończonym postępowaniu likwidacyjnym lub umorzonym postępowaniu upadłościowym. W wyniku ostatniej nowelizacji katalog ten został rozszerzony. Zgodnie z dodanym art. 28 ust. 4c ustawy systemowej całkowita nieściągalność zachodzi także wtedy, gdy ogłoszono upadłość, o której mowa w części III w tytule V prawa upadłościowego.

W świetle przytoczonego przepisu do całkowitego lub częściowego umorzenia należności z tytułu składek może dojść także w razie ogłoszenia upadłości przez osobę fizyczną nieprowadzącą

działalności gospodarczej. ZUS uzyskał zatem prawo podjęcia decyzji o umorzeniu należności z tytułu składek w razie wystąpienia upadłości konsumenckiej. Warto podkreślić, że postępowanie upadłościowe dotyczące osoby fizycznej służy przede wszystkim jej oddłużeniu. Upadłość konsumencka skierowana jest do osób fizycznych niebędących przedsiębiorcami. Chodzi tu o osoby, które nie prowadziły działalności gospodarczej lub ją zakończyły (zostały wykreślone z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej). Zdolności upadłościowej konsumentki nie mają natomiast osoby fizyczne, które jedynie zawiesiły prowadzoną działalność. Poza przesłanką nieprowadzenia działalności gospodarczej wymaga się ponadto utraty przez daną osobę zdolności do wywiązywania się z jej wymagalnych zobowiązań pieniężnych. Domniemywa się, że w takiej sytuacji są osoby, których opóźnienie w wykonaniu zobowiązań pieniężnych przekracza trzy miesiące. Postępowanie upadłościowe co do zasady toczy się na wniosek dłużnika, w szczególnych okolicznościach z wnioskiem w tej sprawie wystąpić może także wierzyciel. Wniosek o ogłoszenie upadłości konsumenckiej powinien być złożony na urzędowym formularzu – zarówno przez dłużnika, jak i wierzyciela. Niezachowanie wymaganej formy traktowane jest jako brak formalny, do usunięcia którego wzywa sąd upadłościowy pod rygorem zwrotu wniosku. Sąd upadłościowy zobowiązany jest do powiadomienia m.in. właściwego oddziału ZUS o ogłoszeniu upadłości.

Inicjatywa leży po stronie dłużnika

Należy podkreślić, że powiadomienie ZUS o upadłości konsumentki samo w sobie nie obliguje organu rentowego do wszczęcia z urzędu postępowania w kwestii umorzenia należności z tytułu składek ubezpieczeniowych. Podobnie jak ma to miejsce w odniesieniu do innych przypadków całkowitej nieściągalności, konieczne jest złożenie przez zobowiązanego stosownego wniosku. Wnioskodawca powinien dokładnie przedstawić swoją sytuację majątkową i osobistą. Niezależnie od informacji przedłożonych przez ubiegającego się o umorzenie także ZUS jako organ prowadzący postępowanie ma obowiązek ustalenia wszelkich okoliczności, które skłonią go do zastosowania tej ulgi. ZUS po wnikliwym przeanalizowaniu wszelkich aspektów sprawy podejmuje decyzję o umorzeniu lub odmowie umorzenia wymaganych należności.

Zasadniczo decyzja o umorzeniu należności z tytułu składek mieści się w sferze uprawnień ZUS. Organ rentowy nie ma jednak pełnej swobody. W judykaturze podkreśla się, że decyzja o umorze-

Także z mocy prawa

Nowelizacją z czerwca tego roku ustawę systemową uzupełniono także o przepisy przewidujące umorzenie należności z tytułu składek z mocy prawa. Dochodzi do tego w dwóch przypadkach: gdy nastąpiło wyrejestrowanie płatnika składek oraz ubezpieczonych, a także w razie śmierci dłużnika. Przy czym w tym pierwszym przypadku zastrzega się, że umorzeniu ulegają należności z tytułu składek, jeżeli ich wysokość nie przekracza wysokości dziesięciokrotności kwoty kosztów upomnienia w postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Chodzi zatem o płatników i ubezpieczonych, którzy w związku z zakończeniem dotychczasowej aktywności nie podlegają ubezpieczeniom społecznym i których zadłużenie względem FUS nie przekracza 10-krotności upomnienia (116 zł). Szacuje się, że z rozwiązania tego będzie mogło skorzystać ok. 151 tys. nieaktywnych płatników. Natomiast w razie śmierci dłużnika umorzeniu ulegają należności z tego tytułu, pod warunkiem że ich wysokość nie przekracza wysokości 10 proc. przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w kwartale poprzedzającym datę zgonu dłużnika. W obu sytuacjach ZUS nie wydaje decyzji o umorzeniu. Innymi słowy, umorzenie z mocy prawa następuje automatycznie z chwilą wystąpienia przesłanek przewidzianych w ustawie systemowej z pominięciem postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez organ rentowy. Przyjęte rozwiązania są korzystne zarówno dla dłużników, jak i ZUS. Ci pierwsi nie będą zobowiązani do wskazywania okoliczności dających podstawę do umorzenia należności z tytułu składek, a dla ZUS wyłączenie obowiązku wydawania decyzji w kwestii umorzenia należności spowoduje zmniejszenie liczby postępowań prowadzonych w tym zakresie, których koszty niejednokrotnie przekraczają zadłużenie.

niu należności z tytułu składek ma charakter uznaniowy, co oznacza, że organ ma prawo wyboru treści rozstrzygnięcia. Jednak wybór taki nie może być dowolny i musi wynikać z wszechstronnego oraz dogłębnego rozważenia wszystkich okoliczności faktycznych sprawy. W przypadku stwierdzenia braku przesłanek w sprawie do umorzenia zadłużenia z tytułu nieopłaconych składek na ubezpieczenia społeczne konieczne jest uzasadnienie takiego stanowiska, z powołaniem się na konkretne dowody lub fakty (wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z 22 kwietnia 2021 r., sygn. akt III SA/GI 266/21).

Do kompetencji ZUS należy decyzja nie tylko o uwzględnieniu lub oddaleniu wniosku o umorzeniu należności, lecz także o zakresie tego umorzenia. W przepisach systemowych stwierdza się, że umorzenie może nastąpić w całości lub w części. Każdorazowo organ rentowy określając skalę umorzenia należności, powinien brać pod uwagę zarówno sytuację rodzinną oraz majątkową zobowiązanego, jak i stan finansów Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Wskazane kryteria mają znaczenie także w przypadku upadłości konsumentki. Jej ogłoszenie nie przesądza o przebiegu postępowania przed organem rentowym. Może się więc zdarzyć, że dłużnik, mimo ogłoszenia upadłości konsumentki, będzie zobowiązany do uiszczenia w pełnym zakresie lub w określonej części należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne.

Od decyzji ZUS w sprawie umorzenia należności nie przysługuje odwołanie do sądu. Zainteresowany może natomiast w terminie 14 dni od doręczenia mu decyzji wystąpić do prezesa ZUS z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy. Następnie decyzja taka jako ostateczna

podlega kontroli sądu administracyjnego. Ten ostatni uprawniony jest jedynie do zbadania, czy decyzja została podjęta zgodnie z podstawowymi regułami postępowania administracyjnego. W przypadku decyzji o umorzeniu należności z tytułu składek sąd bada, czy organ rentowy wydał ją po rzetelnym i wnikliwym przeanalizowaniu wszelkich okoliczności mających znaczenie w danej sprawie.

Składki dużym ciężarem

W mojej ocenie mimo braku w przepisach ubezpieczeniowych gwarancji umorzenia (przynajmniej w części) należności z tytułu składek w razie ogłoszenia upadłości konsumentki nowe uregulowania zasługują na aprobatę. Dotychczas osoba fizyczna będąca niewypłacalną mogła w postępowaniu sądowym domagać się zwolnienia zobowiązań z tytułu np. zaciągniętych kredytów, pożyczek. Nie było natomiast podstaw do umorzenia należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, które niejednokrotnie stanowią dla zadłużonego poważne obciążenie finansowe. Po zmianach w przepisach ubezpieczeniowych ogłoszenie upadłości konsumentki stwarza szansę na zniesienie w całości lub w części zadłużenia z tytułu składek, umożliwiając danej osobie w większym stopniu powrót do normalnego funkcjonowania w życiu społecznym.

Podstawa prawna

- art. 28 ust. 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 423; ost.zm. Dz.U. z 2021 r. poz. 1621)
- ustawa z 24 czerwca 2021 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1621)
- część III w tytule V ustawy z 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2020 r. poz. 1228; ost.zm. Dz.U. z 2020 r. poz. 2320)

WAŻNE Decyzja o umorzeniu należności z tytułu składek ma charakter uznaniowy. Ogłoszenie upadłości konsumentki nie będzie więc oznaczało automatycznie, że ZUS należności z pewnością umorzy.